

Bu Dosya

<https://ziraatweb.com>'dan

İndirilmiştir.

Eğer bu dosya size aitse ve kaldırılmasını istiyorsanız lütfen ziraatweb.com adresinde bulunan "İletişim" kısmından bize bildiriniz. Bize bildirilmeyen dosyalar konusunda sorumluluk kabul etmiyoruz.

Milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki çalışma imkanlarını, asri ve iktisadi tedbirlerle en yüksek seviyeye çıkarmalıyız.

Mustafa Kemal ATATÜRK

DERS İÇERİĞİ

- ◉ Tarımsal İşletmecilik Kavramı ve Kapsamı
- ◉ Tarım İşletmesi Kavramı
- ◉ Tarım İşletmelerinin Sınıflandırılması
- ◉ Tarım İşletmelerinin Özellikleri
- ◉ Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapıları

DERS İÇERİĞİ

- ◉ Tarım İşletmelerinin Yıllık Faaliyet Sonuçları
- ◉ Tarım İşletmeciliğinde Karar Verme
- ◉ Tarım İşletmelerinin Çalışmalarını Etkileyen Faktörler
- ◉ Tarımsal İşletmecilikteki Temel Prensipler
- ◉ Tarım İşletmelerinin Planlanması

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

- ◉ İşletmeler, belirli miktar ve özellikteki üretim faktörlerini kullanarak, üretim faaliyetinde bulunan ekonomik ünitelerdir.
- ◉ İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmesi için bir takım teknik ve ekonomik kurallara uyulması gerekir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

İşletme ekonomisi, işletmelerin;

- ◉ kuruluş, organizasyon ve üretim faaliyetlerini sürdürmeleri ile ilgili fonksiyonlarını,
- ◉ onların teknik, idari, mali faaliyet ve yapılarını,
- ◉ işletme içi ve işletmeler arası ilişkilerini belirli bir yöntemle dayalı olarak planlı bir şekilde inceleyen bilim dalıdır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

Temel işletmecilik fonksiyonları:

- ◉ Kuruluş(idare,planlama ve organizasyon)
- ◉ Üretim girdilerinin sağlanması,
- ◉ Üretim,
- ◉ Pazarlama(depolama,taşıma,sürüm ve satış)
- ◉ Finansman,
- ◉ Kontrol(muhasebe).

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

İşletme yöneticisi/yönetimi:

- ◉ Teknik faaliyetler
- ◉ Ticari Faaliyetler
- ◉ Finansal Faaliyetler
- ◉ Muhasebe Faaliyetleri

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

Yönetim süreci ile ilgili kararlar;

- ◉ Problemi veya amacı tanımlama,
- ◉ Veri toplama,
- ◉ Analiz ve Değerlendirme,
- ◉ Planlama,
- ◉ Uygulama ve Sonuçların Değerlendirilmesi

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

İşletme Ekonomisi:

- ◉ Genel işletmecilik
- ◉ Özel işletmecilik
(Endüstri, Ticaret, Tarım, Ulaştırma, Banka vb.)

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

Tarımsal İşletmecilik:

- ⦿ Tarımsal işletmelerin rasyonel ve karlı bir şekilde çalışması için izlenmesi gereken kural ve esasları inceleyen bir bilim dalıdır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

Tarımsal İşletmecilik:

- ⦿ Tarım işletmelerinin kuruluş, organizasyon ve işleyişi ile ilgili olarak, kıt üretim faktörlerinin ne şekilde kullanılacağını gösteren bir seçim ve karar verme ilmi olarak tanımlanabilir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

Temel işletmecilik sorunları:

- ⦿ Ne üretilecektir?
- ⦿ Nasıl üretilecektir?
- ⦿ Ne kadar üretilecektir?
- ⦿ Nerede ve ne zaman üretilecektir?

TARIMSAL İŞLETMECİLİK KAVRAMI

Tarımsal İşletmecilik:

- ◉ Genel Tarımsal İşletmecilik
- ◉ Özel Tarımsal İşletmecilik (bitkisel ve hayvansal üretim, tarım ürünleri teknolojileri)

İŞLETME KAVRAMI

Sınırsız olan ihtiyaçları karşılamak amacıyla mallarla ilgili şekil, yer , zaman,mülkiyet ve hizmet faydası yaratan ve /veya artıran ekonomik birimlere “*işletme*” adı verilmektedir.

İŞLETMELERİN SINIFLANDIRILMASI

Üretilen Malın talebi açısından:

- ⦿ Ara malı üreten işletmeler
- ⦿ Nihai mal üreten işletmeler

İŞLETMELERİN SINIFLANDIRILMASI

Üretim araçlarının mülkiyetine göre:

- ◉ Özel işletmeler,
- ◉ Kamu işletmeleri,
- ◉ Karma işletmeler

İŞLETMELERİN SINIFLANDIRILMASI

Ürettikleri mal ve hizmet türüne göre:

- ◉ Endüstri işletmeleri,
- ◉ Ticaret işletmeleri,
- ◉ Banka işletmeleri,
- ◉ Ulaştırma işletmeleri,
- ◉ Enerji işletmeleri,
- ◉ Orman işletmeleri,
- ◉ Tarım işletmeleri

İŞLETMELERİN SINIFLANDIRILMASI

Büyükliklerine göre:

- ◉ Küçük
- ◉ Orta
- ◉ Büyük

TARIM İŞLETMESİ KAVRAMI

Tarımsal üretim faaliyetinde bulunan ekonomik birimlere “*tarım işletmesi*” adı verilmektedir.

TARIMSAL FAALİYET

- ⦿ Toprağı ve tohumu kullanarak bitkisel ve hayvansal üretimde bulunmak, elde edilen ürünleri yarı ve/veya tam mamul hale getirmektir.

TARIMSAL FAALİYET

Tarımsal Faaliyet;

- ◉ Bitkisel Üretim,
- ◉ Hayvansal Üretim,
- ◉ Tarım Ürünleri Teknolojisi

TARIM İŞLETMELERİNİN SINIFLANDIRILMASI

- ◉ İŞletme Büyüklüğü
- ◉ Hukuki Yapı(veya üretim araçlarının mülkiyet durumu
- ◉ İŞletmenin  retim deseninde hakim olan üretim kolu/kolları

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

Input özelliği gösteren kriterler:

- ◉ Arazi büyüklüğü,
- ◉ İşgücü miktarı,
- ◉ Hayvan varlığı,
- ◉ Sermaye miktarı,
- ◉ Üretim masrafları toplamı

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

Output özelliği gösteren kriterler:

- ◉ GSH veya GSÜD
- ◉ Satış değeri
- ◉ Tarımsal gelir

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

Tarım işletmeleri büyüklüklerine göre 1945 tarihli ve 4753 sayılı çiftçiyi topraklandırma kanununda aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

1 - 500 da	Küçük Ölçekli İşletmeler
501 - 5000 da	Orta Ölçekli İşletmeler
5001 - + da	Büyük Ölçekli İşletmeler

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

Bu işletmelerde;

- ⦿ 0 - 100 da arası arazi büyüklüğüne sahip olanlar “küçük ölçekli aile işletmeleri”
- ⦿ 101 - 250 da arası arazi büyüklüğüne sahip olanlar “orta ölçekli aile işletmeleri”
- ⦿ 251 - 500 da arası arazi büyüklüğüne sahip olanlar “büyük ölçekli aile işletmeleri” olarak adlandırılmaktadır.

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

Ancak, Türkiye tarım işletmelerinin % 83,4'ü küçük ölçekli tarım işletmesi özelliğinde olup, aile işletmesi olarak adlandırılmaktadır. Bu işletmelerin işledikleri alan, işlenen alanların % 42'sini oluşturmaktadır.

MÜLK TOPRAKLARININ BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE İŞLETME SAYISI VE İŞLENEN ALAN(%)

İşletme Büyüküğü (da)	İşletme Sayısı (%)	Kümülatif İşletme Sayısı	İşledikleri Alan %	Kümülatif İşlenen Alan %
1-19	33,36	-	5,32	-
20-49	31,46	64,83	16,02	21,34
50-99	18,53	83,36	20,68	42,02
100-199	10,83	94,19	23,81	65,83
200-499	5,09	99,28	22,82	88,65
500-999	0,58	99,85	6,09	94,74
1000+	0,15	100,00	5,26	100,00

TARIM İŞLETMELERİNİN PARÇA SAYILARINA GÖRE DAĞILIMI (%)

Parça Sayısı	1970	1980	2001	2006
1	14,62	9,40	4,78	10,20
2-5	53,22	48,62	44,20	48,10
6-9	19,76	22,22	27,99	21,40
10+	12,40	19,70	23,03	20,30

TÜRKİYE'DE ARAZI TASARRUF ŞEKİLLERİNE GÖRE İŞLETMELERİN DAĞILIMI (%)

TÜRKİYE	İşletme Sayıları	Oran %
Mülk Arazi İşleyen İşletmeler	2.458.263	97,80
Kiracılıkla Arazi İşleyen İşletmeler	54.959	1,60
Ortakçılıkla Arazi İşleyen İşletmeler	37.833	0,40
Diğer Şekillerde Arazi İşleyen İşletmeler	9.604	0,20
Toplam	2.560.659	100,00

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

- ⦿ AB'de arazi genişliği yanında işletme muhasebe kayıtlarına dayanan bir büyüklük ölçüsü de kullanılmaktadır.
- ⦿ Avrupa Büyüklük Birimi (ESU) olarak ifade edilen bu ölçü Standart Brüt Kar'a dayanmaktadır. Toplam 10 büyüklük sınıfı bulunmaktadır.

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

- Bir bitkisel veya hayvansal üretim faaliyetinin **Standart Brüt Karı**, bir hayvandan veya bir hektardan elde edilen üretim değerinden bu üretim değerini gerçekleştirmek için yapılan özel masrafların çıkartılması ile bulunur. Standart brüt karın 2/3 ünü tek üretim faaliyetinden karşılayan işletmeler ihtisaslaşmış kabul edilmektedir.

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

Sınıflar	Sınırlar(ESU)	Büyüklik Sınıfı
I	<2	Çok Küçük
II	≥ 2 ve <4	
III	≥ 4 ve <6	
IV	≥ 6 ve <8	Küçük
V	≥ 8 ve <12	Ortanın altı
VI	≥ 12 ve <16	
VII	≥ 16 ve <40	Ortanın Üstü
VIII	≥ 40 ve <100	Büyük
XI	≥ 100 ve <250	Çok Büyük
XI	≥ 250	

YETER GELİRLİ İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ

Belirli bir nüfusa sahip çiftçi ailesinin belirli standartlara göre geçimini sağlayacak geliri verebilecek işletme büyüklüğüdür.

YAŞANABİLİR İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ

Yeter geliri sağlamakla birlikte, ortaya çıkacak teknolojik ve ekonomik gelişmelere ayak uydurabilecek bir işletme büyüklüğüdür.

OPTIMAL İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ

Herhangi bir sektör içinde uzun dönemde ortalama masrafları en düşük kılan büyüklüktür.

HUKUKI YAPIYA GÖRE

- ◉ Özel işletmeler,
- ◉ Kamuya ait işletmeler,
- ◉ Kollektif işletmeler.

İŞLETMENİN ÜRETİM DESENİNDE HAKİM OLAN ÜRETİM KOLU/KOLLARINA GÖRE

- ◉ Bitkisel üretim yapan işletmeler
- ◉ Hayvansal üretim yapan işletmeler
- ◉ Tarım ürünleri teknolojisi alanında çalışan işletmeler

İŞLETMENİN ÜRETİM DESENİNDE HAKİM OLAN ÜRETİM KOLU/KOLLARINA GÖRE

- ◉ Tarla tarımı yapan işletmeler
(Buğday, Pamuk, Tütün İşletmeleri vb.)
- ◉ Meyve üretimi yapan işletmeler
(Turunçgil, fındık, elma işletmeleri vb.)
- ◉ Hayvansal üretimde bulunan işletmeler
- ◉ (Süt, besi, broiler işletmeleri vb.)

TARIM İŞLETMELERİNİN ÖZELLİKLERİ

İşletmecilik fonksiyonları:

- ⦿ Kuruluş ve organizasyon,
- ⦿ Üretim girdilerinin sağlanması ve üretim,
- ⦿ Pazarlama
- ⦿ Sermaye yapısı

KURULUŞ VE ORGANİZASYON

- ◉ Aile ihtiyacını karşılamakta ve aile fertlerine iş ortamı yaratmaktadır.
- ◉ Kar ikinci planda kalmaktadır.
- ◉ Miras yoluyla kurulan tarım işletmeleri ağırlıklıdır.
- ◉ Kuruluş yeri diğer işletmelere göre daha fazla önem taşımaktadır.

KURULUŞ VE ORGANİZASYON

- ◉ Sosyo-ekonomik yapıya sahiptir.
- ◉ İşletme üretici tarafından yönetilmekte, kararlar genelde tek kişi tarafından alınmaktadır.
- ◉ İşbölümü diğer sektörlerde olduğu kadar gelişmemiştir.
- ◉ Tarım işletmelerinde şirket vb. ortaklıklara rastlanmaz.

ÜRETİM GİRDİLERİNİN SAĞLANMASI VE ÜRETİM

- ◉ Üretim girdilerinin tamamını veya bir bölümünü işletmeden sağlama olanağı bulunmaktadır. Tedarik ve tedarik planlaması daha kolaydır.
- ◉ Üretim, aile ihtiyacını karşılamak amacıyla ve pazar odaklı olarak yapılmaktadır.

ÜRETİM GİRDİLERİNİN SAĞLANMASI VE ÜRETİM

- ◉ Organik ve maddi mallar üretilmektedir.
- ◉ Üretimde doğanın hakim etkisi nedeniyle kalite standartlarına uyuma dikkat edilmemektedir.
- ◉ Kaynakların etkin kullanılması açısından birden çok üretim faaliyetine yer verilmektedir.
- ◉ Risk ve belirsizlik fazladır.

PAZARLAMA

- ◉ Doğa koşullarının etkisi nedeniyle hasat zamanı ve hasat özellikleri tarım işletmelerinde farklılık göstermektedir.
- ◉ Tarımsal ürünlerin derecelenmesi, standardizasyonu, ambalajlanması, muhafaza ve taşınması son derece önemlidir.

PAZARLAMA

- ◉ Ürünün depolanarak talebin karşılanabilmesi diğer sektörlere göre daha zordur.
- ◉ Tarımsal ürünlerin talep ve arz elastikiyetleri düşük olduğu için organize edilmemiş Pazar yapısında arz değişmelerine bağlı olarak önemli fiyat dalgalanmaları söz konusudur.

PAZARLAMA

- ◉ Örgütlenmemiş oldukları için piyasaya etki etmeleri zor olması nedeniyle önemli ölçüde fiyat belirsizlikleri ile karşı karşıyadırlar.

SERMAYE YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

- ◉ Sabit ve döner sermaye oranları tarım işletmelerinde dengesizdir.
- ◉ Tarım işletmelerinde öz sermaye ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.
- ◉ Farklı özellikte sermaye gruplarını tarım işletmeleri bünyesinde bulundurmaktadır. (bitki-hayvan-toprak)

SERMAYE YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

- ◉ Doğa koşullarına bağılı olarak belirli bir zaman süresinde elde edilmesi, sermaye devir hızının oldukça düşük olmasına neden olmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

- Tarım işletmelerinin ekonomik analizinin yapılabilmesi için onların sermaye yapıları ile yıllık faaliyet sonuçlarının düzenli ve sistematik bir şekilde belirlenmesi, analizinin yapılması gerekmektedir.

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

- Bir işletmenin başarı derecesinin ölçülmesi de üretime ayrılan sermaye ve üretim faaliyeti ile ilgili masraf ve gelirlerin bilinmesiyle yakından ilgilidir.

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

- Bir tarım işletmesinin sermaye yapısının ortaya konması için, o tarım işletmesinde üretime ayrılan her türlü sermayenin bir dökümünün yapılması gerekir ki, buna envanter denir.

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

- ◉ VUK'na göre envanter; Bilanço günündeki mevcutları, alacakları ve borçları saymak, ölçmek, tartmak ve değerlendirmek suretiyle, kesin bir Şekilde detaylı olarak tespit etmektir.

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

- ⦿ Bu amaçla,işletmenin sahip olduğu bütun sermaye kalemleri, özelliklerine göre gruplandırılarak ayrı ayrı listelerde miktar, kıymet ve tutarlarına göre ayrıntılı bir biçimde tespit edilir.

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

- ◉ VUK'na göre bilanço: envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karŐılıklı olarak değerleri itibariyle düzenlenmiŐ zetleridir.

Mevcutlar + Alacaklar = Sermaye + Borçlar

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

A-Aktif Sermaye

I-Arazi(Çiftlik) Sermayesi

- a- Çıplak Arazi Sermayesi,
- b- Arazi Islahı Sermayesi,
- c- Bina Sermayesi,
- d- Bitki Sermayesi ve Tarla Demirbaşı

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

II- Kiracı(Müstecir)Sermayesi

a- Sabit İşletme Sermayesi

- ◉ Hayvan Sermayesi
- ◉ Alet-Makine Sermayesi

b- Döner İşletme Sermayesi

- ◉ Stoklar
- ◉ Para Mevcudu ve Alacaklar

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

B- PASİF SERMAYE

I- Yabancı Sermaye

a- İpotek Borçları

b- Banka ve Kooperatif Borçları

c- Cari borçlar

d- İndi borçlar

II-Öz Sermaye

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

1. Aktif Sermaye

1.1. Dönen (cari) varlıklar

- 1.1.1. Para mevcudu ve alacaklar
- 1.1.2. Malzeme ve mühimmat
- 1.1.3. Satılacak hayvanlar
- 1.1.4. Büyümekte olan bitkiler
- 1.1.5. Önceden ödenmiş giderler

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

1.2.Orta Vadeli varlıklar

1.2.1. Damızlık hayvan varlığı

1.2.2. Makine ve alet varlığı

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

1.3.Duran (sabit) varlıklar

1.3.1. Toprak varlığı

1.3.2. Arazi ıslahı varlığı

1.3.3.Bina varlığı

1.3.4. Bitki varlığı

1.3.4.1.Meyve ağaçları

1.3.4.2. Bağ

1.3.4.3.Orman ağaçları

TARIM İŞLETMELERİNDEKİ SERMAYENİN YAPISI

2. Pasif Sermaye

2.1. Borçlar (yabancı sermaye)

2.1.1. Kısa vadeli (cari) borçlar

2.1.2. Orta vadeli borçlar

2.1.3. Uzun vadeli borçlar

2.2. Öz Sermaye

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Tarım işletmelerinde yıllık faaliyet sonuçlarının ölçülmesinde bazı pratik yaklaşımlar bulunmakla beraber, bunlar arasında en gerçekçi olanı muhasebe kayıtlarının tutulması ile yapılanıdır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Muhasebe kayıtları tutmanın sağlayacağı yararları kısaca sıralamak gerekirse;

- ⦿ işletmede kullanılan üretim faktörlerinin etkinliğinin ölçülmesi,
- ⦿ gelirin ve vergi matrahının hesaplanması,

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ kredi temininde borç ödeme yeteneğinin ortaya konulması,
- ◉ kiracılık, ortakçılık, sigorta vb. konularda veri temin edilmesi.
- ◉ Yani kısaca, rapor düzenleme, teşhis ve planlama olarak özetlenebilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bir tarım işletmesinin başarısını ortaya koymada kullanılan ölçütler;

- ◉ Gayrisafi hasıla
- ◉ Gayrisafi üretim değeri
- ◉ Üretim masrafları
- ◉ İşletme masrafları

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ Saf hasıla
- ◉ Brüt kar
- ◉ Tarımsal gelir
- ◉ Tarım dışı gelir
- ◉ Toplam aile geliri

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ Harcanabilir tarımsal gelir
- ◉ Net kar
- ◉ Öz sermaye rantı
- ◉ Rantabilite
- ◉ Sermaye devir oranı

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Gayrisafi Hasıla

Gayri safi hasıla, ekonomik bir bütün olarak düşünölen bir tarımsal işletmede, bir çalışma yılı sonucunda, yeniden üretim,mübadele, işleme vb. muamelelerle, çeşitli sermaye unsurlarından meydana gelen artışı ifade etmektedir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bir diğer tanımlamaya göre gayrisafi hasıla; bir takvim yılında bir işletmede üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal değeridir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bir tarım işletmesinin gayrisafi hasılası aşağıdaki gelir kalemlerinden oluşmaktadır.

- ◉ Bitkisel ürün satış değeri,
- ◉ Hayvansal ürün satış değeri,
- ◉ Bitki ve hayvan sermayesinde meydana gelen prodüktif demirbaş kıymet artışı

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ⦿ İşletmede üretilen ürünlerden çiftçi ve ailesinin tüketimine verilenlerin para cinsinden değeri,
- ⦿ İşletmede üretilen ürünlerden işletmede çalışan işçilerin tüketimine verilenlerin para cinsinden değeri,

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ İŞletmede üretilen ürünlerden, işletmenin tarımsal olmayan Őubelerine verilenlerin kıymeti,
- ◉ İŞletmede yetiŐtirilen ürünlerden bir kısmı eğer yabancı iŐçilere ücret karşılığı verilmiŐ ise bunun parasal değerı,

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ⦿ İŐletmedeki aile fertlerinin oturduğu evin kira bedelleri,
- ⦿ İŐçilere verilen evin kira bedelleri,
- ⦿ İŞletme dışı tarımsal gelirler (işçilik, hayvan ve makine gücü),

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ Malzeme ve mühimmat sermayesindeki, yılbaŐı ve yılsonu değerleri dikkate alınarak hesaplanan kıymet artışı,

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Gayrisafi hasılaya dahil edilmeyecek unsurlar aşağıdaki gibidir.

- a. İŞletmeye ait alet ve makinelerin satılmasıyla elde edilen gelir,
- b. Tarım dışı işletme geliri,

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- c. Satın alınan sermayenin meydana getirdiği değer artışı,
- d. Piyasadaki aşırı fiyat değişimleri sonucu işletme sermayesinde ortaya çıkan değer değişimleri.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- Gayrisafi hasıla işletmenin tamamı için hesaplanmakta olup, dekara, hayvan başına EİB başına, BBHB başına, çalışma saati başına ve gayrisafi hasılayı elde etmek için yapılan masrafların birimi başına düşen kıymeti işletme analizlerinde ve karşılaştırmalarında kullanılmaktadır. Gayrisafi hasıla üretim faaliyetleri itibari hesaplanmamaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Gayrisafi Üretim Değeri

İŞletmede üretilen ürünlerin çiftlik avlusu fiyatları ile değerlendirilen kıymetine, hayvansal ve bitkisel üretimdeki demirbaş artışlarının da eklenmesiyle, İŞletmenin toplam gayri safi üretim değeri bulunur.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bir işletmenin toplam gayri safi üretim değeri, onun bir üretim dönemindeki iktisadi faaliyeti

sonucu elde ettiği malların değerinden oluşmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

İŞletmede elde edilen ürünler ağırlıklarına göre, ana ve yan ürünler olmak üzere başlıca iki grup altında değerlendirilmektedir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

İŞletmede üretilen ürünler, üretim faaliyetlerine göre pazar değeri olan ve ana ürünlerin dışında pazar değeri olmayan, ancak diğer üretim faktörleri ile birlikte bir başka işletme dahilinde pazar değeri bulunan (hayvancılıkta gübre, Őeker pancarı yetiŐtiriciliđinde yeŐil yaprak, vb.) ürünler olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ Yan ürün den elde edilen gelird e gayrisafi üretim değ erine eklenir.
- ◉ Pazar değ eri olmayan yan ürünlerin kıymeti, bunların alış veya satış kıymeti esas alınarak veya üretim masrafları dikkate alınarak veyahut da bunların başka bir üretim faaliyetinde kullanılmasıyla elde edilen değ erlendirme kıymeti dikkate alınarak hesaplanabilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bu değerlendirme biçimlerinden, genellikle değerlendirme kıymeti kullanılmaktadır. Ancak bu değerin hesaplanması bazı durumlarda oldukça zor hatta mümkün değildir. Böyle durumlarda üretimde kullanılan yan ürünün belirli bir niteliği esas alınarak değerlendirme yapılır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Örneğin çiftlik gübresinin kıymeti, içerdiği saf besin maddelerinin satın alış fiyatına, baklagillerin ön bitki değeri ise, toprağa sağladıkları saf azotun kıymetine göre belirlenir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Gayrisafi üretim değeri işletmenin bütünü için hesaplandığı gibi üretim faaliyetleri içinde hesaplanmaktadır. İşletme analizlerinde ve karşılaştırmalarında dekara, hayvan başına, BBHB, EİB, yapılan masrafın birimine düşen kıymeti kullanılmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Üretim Masrafları

- Tarım işletmesini gayrisafi hasılasını elde etmek için yapılan masrafların toplamı üretim masrafları olarak adlandırılmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bir tarım işletmesinde üretim masrafları aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır.

- ◉ Cari masraflar,
- ◉ İŞgücü masrafları,
- ◉ Envanter kıymet azalışları,
- ◉ Amortismanlar,
- ◉ Aktif sermaye faiz karşılığı

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Cari Masraflar

İŞletmede üretimin gerçekleştirilmesi için yapılan masraflar olup, aynı ve nakdi olarak karşılığı ödenen gerçek masraflardır. Bu kapsamında işgücü ücretleri yer almamaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bitkisel üretimde, tohum gübre, zirai ilaç, su ücreti, yakıt, yağ, pazarlama masrafları vs. masraflar, hayvansal üretimde, yem, su ücreti, elektrik ücreti, veteriner, ilaç, hayvan bağı vs. masrafları ile işletme bütününe ilgilendiren, tamir bakım masrafları vs. cari masraf kapsamında değerlendirilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

İşgücü masrafları

Üretimin gerçekleşmesinde kullanılan işgücünü kapsamaktadır. Üretimde kullanılan işgücü aile işgücü ve işletme dışından gelen

yabancı işgücü olarak sınıflandırılmaktadır. İşletme dışından gelen yabancı işgücü de daimi ve geçici olarak ikiye ayrılmakta olup, her ikisi için yaptıkları işin karşılığı aynı veya nakdi olarak verilmektedir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bu işgücü masrafları verilen değer üzerinden kaydedilir. Ancak aile işgücü için ücret ödenmez. Ancak ödenmiş gibi yapılan işin bölgedeki ücret karşılığı dikkate alınarak işgücü ücretlerine yapılmış bir masraf olarak kaydedilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Envanter kıymet azalışları

Malzeme mühimmat sermayesi ve tarla demirbaşında meydana gelen değer azalmaları üretim masrafları içerisinde envanter kıymet azalışları olarak kaydedilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Değerlendirmenin yapılmasında sene sonu ve sene baŐı değerlerinin farkı alınır. Bu fark pozitif olarak belirlendiğinde gayrisafi hasılaya gelir olarak, negatif olarak belirlendiğinde üretim masraflarına gider olarak kaydedilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Amortisman masrafları

İŞletmenin sahip olduğu sabit sermayede meydana gelen değer azalışlarıdır. Sabit sermayede üretime dahil olması nedeniyle eskime ve yıpranma meydana gelmektedir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bu nedenle ortaya çıkan değer azalışları amortisman masrafı olarak üretim masrafları içerisinde yer almakta olup, bina sermayesi, alet makine sermayesi ve arazi ıslahı sermayesi için hesaplanmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Aktif sermayenin faiz karşılığı

İŞletmenin aktif sermayesinin kaynağı yabancı sermaye ve öz sermaye olmak üzere ikiye ayrılır. Aktif sermayenin faizi de bu her iki kaynağın üretime dahil olmasının karşılığı olarak hesaplanır ve üretim masraflarına dahil edilir. Ayrıca aktif sermayenin faizi, aktif sermayenin fırsat maliyeti olarak değerlendirilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

İŞletme Masrafları

İŞletme masrafları, üretim masraflarından aktif sermayenin faizinin çıkarılması ile elde edilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Üretim hacmi ile bağıntısı dikkate alarak masrafları , sabit ve değişen masraf olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bitkisel Üretimde Değişen Masraflar

- ⦿ Tohum masrafları
- ⦿ Gübre masrafları
- ⦿ Tarımsal mücadele masrafları
- ⦿ Benzin, yağ, tamir ve bakım gibi değişen alet ve makine masrafları
- ⦿ Götürü yaptırılan işlerin masrafları

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ⦿Geçici işçilik masrafları
- ⦿Su ücreti
- ⦿ Ürün sigortası
- ⦿Pazarlama ve nakliye masrafı
- ⦿ Döner sermaye faizi

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Hayvansal Üretimde Değişen Masraflar

- ◉ Hayvan alım masrafı (besicilikte)
- ◉ Kesif yem ve kaba yem masrafı
- ◉ Geçici işçilik masrafı
- ◉ İlaç masrafı
- ◉ Veteriner ücreti

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ Suni tohumlama ve aŐım ücreti
- ◉ Hayvan sigortası
- ◉ Pazarlama masrafları
- ◉ Diğer cari masraflar
- ◉ Döner sermaye faizi

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Sabit Masraflar

- ◉ Bina sermayesinin amortismanı
- ◉ Bina sermayesinin tamir bakım masrafları
- ◉ Alet Makine sermayesinin amortismanı
- ◉ İnek amortismanı
- ◉ Sigorta

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ Daimi işgücü ücretleri
- ◉ Aile işgücü ücreti
- ◉ Vergi
- ◉ Genel yönetim giderleri

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Saf Hasıla

- ◉ Saf hasıla işletme analizlerinde ve karşılaştırılmalarında kullanılabilecek en iyi başarı ölçütü olarak tanımlanmaktadır.
- ◉ Saf hasıla gayrisafi hasıladan işletme masraflarını çıkardıktan sonra geriye kalan kısım olup, aktif sermayenin faizi olarak adlandırılmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ Saf hasıla işletmecinin gelirine eşit olmayıp, işletmeye kalan kısım işletmenin aktif sermayesi içerisinde yabancı sermayenin oranına paraleldir.
- ◉ Eğer aktif sermaye içerisinde yabancı sermaye oranı yüksek ise çok yüksek olarak belirlenen saf hasıladan işletmeciye düşük gelir kalabilir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- Ayrıca saf hasıla işletme analizlerinde ve karşılaştırmalarda dekara, hayvan başına, BBHB'ne, EİB'ne, işletme masraflarının birim değeri başına düşen kısmı kullanılır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Brüt Kar

Gayrisafi üretim değerinden, değişen masrafların düşölmesi ile elde edilen bir değerdir. Bu değer, işletmecinin yatırmış olduğu sermaye için bir faizi, işletmeci ve aile fertlerinin işgücü karşılığını ve muhtemel bir kârın toplamını ifade eder.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ⦿ Brüt kar, genellikle her bir üretim faaliyeti için ayrı ayrı tespit edilir.
- ⦿ Ancak, mevcut organizasyon ve plânlama sonucu elde edilen brüt karların karşılaştırılması ve böylece planın ne ölçüde bir gelir artışı sağladığının ortaya konulması için, işletmenin toplam brüt kârı da hesaplanır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ⦿ Kısacası brüt kar, işletme organizasyonunun başarısını gösteren önemli bir kriterdir. Brüt kar işletmenin tamamı için hesaplanabildiği gibi işletmede yer alan her bir üretim faaliyeti için de hesaplanabilmektedir.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Brüt kar karşılaŐtırma kriteri olarak kullanılırken arazinin dekarına, hayvanın ve işgücünün birimi başına düşen miktarı dikkate alınmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Tarımsal Gelir

İŞletme başarı ölçütleri işletmecinin ve işletmenin başarı ölçütü olarak ayrılmaktadır. Tarımsal gelir işletmecinin başarı ölçütü olarak adlandırılmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Tarımsal gelir; içerisinde öz sermayenin rantını, müteşebbis karını ve işletmeci ve ailesinin işgücü ücret karşılığını bulundurmaktadır. Bu unsurlar işletmeciye kalan gelir unsurlarıdır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ İŞletmenin aktif sermayesi içerisinde 6z sermayenin payı ne kadar y6ksekse saf hasıladan işletmeciye kalan gelirdede o kadar y6ksek olacaktır. 6retim faaliyetlerinde işletmeci ve ailesinin fazla yer alması da işletmeciye kalan geliri artıran diğer bir unsurdur.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Tarımsal Gelir; "müteşebbis ve ailesinin bir sene süresince, saf sermaye kıymetinde bir azalma olmaksızın ihtiyaçlarını karşılamak için harcayabileceği gayrisafi hasılanın bir kısmı" olarak tanımlanmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- Tarımsal Gelir = Saf Hasıla - (Borç Faizleri + Kiralar) + Aile İşgücü Ücret Karşılığı
- Tarımsal Gelir = TBK - (AİÜK hariç SM) + İDTG
- Tarımsal Gelir = Net Kar + Öz Sermaye Rantı + Aile İşgücü Ücret Karşılığı

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Harcanabilir Tarımsal Gelir

İşletmeci tarafından işletme sermayesine dokunmaksızın kullanılabilecek gelir, harcanabilir tarımsal gelir olarak tanımlanır.

- ⊙ HTG= Tarımsal Gelir – Envanter Kıymet Artışı

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Net Kar (Müteşebbis Karı)

Net kar bir işletmede yapılan üretimin organizasyonunu ve üretim riskinin sorumluluğunu alan müteőebbisin karıdır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

- ◉ Net Kar = Gayrisafi Hasıla – Üretim Masrafları
- ◉ Net Kar = Saf Hasıla – Aktif Sermayenin Faizi
- ◉ Net Kar = TG – (AİÜK + Öz Sermaye Rantı)

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Net Kar işletme analizlerinde ve karşılaştırmalarında en net başarı kriteridir.

Karşılaştırmalarda, işletme başına, dekara, BBHB ve EİB başına düşen değeri ile öz sermaye değeri ile oranlaması kullanılmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Öz Sermayenin Rantı

Öz sermaye, aktif sermayenin bir kısmı olup, işletmecinin kendisine aittir. Öz sermayenin üretime dahil olması karşılığında elde edilen gelir, öz sermaye rantı olarak adlandırılır.

$$\text{Öz sermaye Rantı} = \text{TG} - (\text{AİÜK} + \text{NK})$$

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Rantabilite

Genellikle belirli bir zaman parçası içinde işletme faaliyetleri sonucunda elde edilen toplam karın aynı zaman parçası içinde kullanıldığı kabul edilen ortalama işletme sermayesine oranıdır.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

$$\text{Rantabilite} = \text{Kar} / \text{Sermaye} * 100$$

$$\text{MR} = (\text{Saf hasıla} - \text{Borç faizleri} + \text{Kira}) / \text{Öz Sermaye} * 100$$

$$\text{ER} = \text{Saf hasıla} / \text{İşletmenin toplam sermayesi} * 100$$

$$\text{RF} = \text{Saf Hasıla} / \text{Gayrisafi Hasıla} * 100$$

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Sermaye Devir Oranı

Sermaye devir oranı işletmelerin başarısının ölçülmesinde ve karşılaştırmalarda kullanılabilecek diğer bir başarı ölçütüdür. İşletmenin yapmış olduğu üretim faaliyeti sonucunda elde ettiği gelir ile sermayesi arasındaki oranı ifade eder.

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Bu oran işletme sermayesinin elde edilen gelirle yıllık ne kadarının karşılanacağını açıklamaktadır.

$$\text{SDO} = \text{GSÜD} / \text{Toplam İşletme Sermayesi} * 100$$

TARIM İŞLETMELERİNDE YILLIK FAALİYET SONUÇLARININ BELİRLENMESİ

Sermaye devir oranınının 100 ile oranlanması ile de sermaye devir hızı belirlenir. Sermaye devir hızı ise gayrisafi üretim değerinin, işletmenin toplam sermayesini kaç yılda karşılayacağını açıklamaktadır.

$$\text{Sermaye Devir Hızı} = 100 / \text{SDO}$$

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Karar verme;

- ⦿ Personel,
- ⦿ Finansman,
- ⦿ Planlama,
- ⦿ Pazarlama vb. konularda veya bunlardan biri ile ilgili olabilir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Kararlar;

- ◉ Stratejik,
- ◉ Politik,
- ◉ Yönetim,
- ◉ Yürütme

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ **Stratejik kararlar** ,işletmenin uzun sürede gelişimini etkileyen, büyümesi ve gelişmesi ile ilgili olan kararlardır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Politik kararlar üst yönetim tarafından alınan ve temel amaçlara ulaşmada yol gösterici olan kararlardır.

- ◉ İşletme kapasitesi,
- ◉ Teknoloji düzeyi,
- ◉ Gerekli sermaye miktarı ve kaynağı,
- ◉ Hedef Pazar,
- ◉ Ürün fiyatları

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ **Yönetim kararları** stratejik ve politik kararların uygulamaya konulması için alınan kararlardır.
- ◉ **Yürütme kararları** ise üretimin gerçekleştiği işletmelerde alınan kararlardır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Karar verme işleminin özellikleri;

- ◉ Psikolojik ve teknik güçlük,
- ◉ Maliyet,
- ◉ Rasyonellik,
- ◉ Bağımsızlık ve otorite,
- ◉ Geleceğe yönelik,
- ◉ Uygun süre,
- ◉ Sorun çözümü

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Karar verme işleminin ana unsurları;

- ⦿ Karar verici,
- ⦿ Karar almada etkili olan faktörler,
- ⦿ Varılmak istenen amaç,
- ⦿ Stratejiler,
- ⦿ Karar kriteri
- ⦿ Sonuç

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Karar verme işleminin aşamaları;

- ⦿ Amaçların belirlenmesi,
- ⦿ Alternatiflerin ortaya konulması,
- ⦿ Uygun bir kriterin seçimi,
- ⦿ Alternatiflerin değerlendirilmesi,

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ⦿ En iyi alternatifin seçilmesi,
- ⦿ Seçilen alternatifin gerçekleştirilmesi,
- ⦿ Gerçekleşen sonuçlarla öngörülen sonuçların karşılaştırılması ve sapmaların ortaya konulması,

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Karar verme;

- ⦿ Belirlilik ortamında,
- ⦿ Risk ortamında,
- ⦿ Belirsizlik ortamında gerçekleştirilebilir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ **Belirlilik ortamında,** alternatiflerin hangi koşullarda gerçekleşeceği kesin olarak bilinmektedir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ⦿ Böylece, bir durumun ortaya çıkma olasılığı $p=1$ veya $p=0$ olabilir.

Eğer $p=1$ ise yani çevre koşulu kesin olarak ortaya çıkmışsa ve amaç maksimizasyonsa geliri en yüksek olan alternatifin seçimine karar verilir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ **Risk ortamında;** yani bilginin tam olarak bulunmadığı bir ortamda karar verici çevre koşulunun belirli olasılıkla ortaya çıkabileceğini kabul ederek beklenen değerleri hesaplar ve buna göre en uygun alternatifi seçer.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- Risk ortamında karar verirken kullanılan yöntemler;
  - a- Beklenen değer kriteri,
  - b- Fırsat kaybı kriteri

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ⦿ Beklenen değer kriterinde beklenen sonuçlarla olasılık değeri çarpılarak toplanır, beklenen değeri en yüksek olan alternatifte karar verilir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- Fırsat kaybı kriterinde karar matrisinin her sütunundaki en yüksek değer belirlenir. Bu değerden sütunda yer alan diğer değerler çıkarılarak fırsat kaybı matrisi oluşturulur. Bu matristen beklenen fırsat kaybı hesaplanır. Fırsat kaybının en düşük olduğu alternatif seçilir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ **Belirsizlik ortamında,** işletmeci koşulların ortaya çıkışını belirli bir olasılıkla açıklayamamaktadır. Böyle bir durumda işletmeci, belirsizlik koşulları altında topladığı bilgileri değerlendirerek karar matrisine aktarır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Belirsizlik ortamında karar vermede kullanılan kriterler;

- ⊙ Maksimin kriteri(kötümserlik kriteri)
- ⊙ Maksimaks kriteri(iyimserlik kriteri)
- ⊙ Hurwicz kriteri(kötümserlik-iyimserlik kriteri)
- ⊙ Pişmanlık kriteri(fırsat maliyeti kriteri)
- ⊙ Laplace kriteri(eşit olasılık kriteri)

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Model Kurma

Model, bazı varsayımlara dayanarak gerçek hayatın sistematik olarak basite indirgenmiş şeklidir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- Bu şekilde oluşturulan modellerden, işletmelere ilişkin problemlerin araştırılması, analizi ve çözümlenmesinde geniş ölçüde yararlanılır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

Karar verme aşamasında oluşturulan modelleri aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür.

- ◉ Tanımsal ve analitik modeller,
- ◉ Formüle edilebilir ve simülasyon modelleri,

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ Şekilsel, analog ve sembolik modeller,
- ◉ Deterministik ve stokastik modeller,
- ◉ Doğrusal, kuadratik, dinamik ve tam sayılı programlama modelleri.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ Tanımsal modeller sadece girdi-çıkıtı ilişkilerini inceler.
- ◉ Analitik olanlar bir sistemin bünyesinde meydana gelen değişmelerin davranışları ne ölçüde etkilediğini ortaya koymaya çalışır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ Çözüme elverişli bir durum olduğunda formüle edilebilir modelden, çözümü mümkün olmayan bir durum olduğunda ise simülasyon modelinden yararlanılır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ Şekilsel modeller, gerçek durumun özelliklerini taşıyan fakat küçültülmüş şeklini ifade eder.
- ◉ Analog modeller, gerçek durumun elemanları arasındaki ilişkileri belirtir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ **Sembolik modeller** sistemin elemanlarını, özelliklerini ve bunlar arasındaki ilişkileri semboller kullanarak gösterir.
- ◉ **Deterministik modellerde** değişkenler ölçülebilir ve alacakları değerler belirlidir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ◉ **Stokastik modellerde** ise değişkenler tesadüfi değerler alırlar ve olasılıkla belirlenirler.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE KARAR VERME

- ⦿ Modellerde kullanılan matematiksel tekniğe göre; doğrusal, quadratik, dinamik ve tam sayılı programlama modelleri kullanılmakta olup, bu modellerde bir amaç fonksiyonunun optimizasyonu hedeflenir. Bu amaca ulaşmak için oluşturulan sınırlılıklar, bağımlı ve bağımsız değişkenlerle ortaya konulur.

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Tarım işletmelerinin faaliyetlerini etkileyen faktörler:

- ◉ Doğal ve fiziki faktörler,
- ◉ Ekonomik faktörler,
- ◉ Sosyal faktörler

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

İşletme faaliyetlerini etkileyen bu faktörleri:

- ⦿ A-İşletme İçi Faktörler
- ⦿ B- İşletme Dışı Faktörler olmak üzere iki grupta da toplamak mümkündür.

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

A-İşletme İçi Faktörler

- ⦿ İşletmenin sahip olduğu arazi ve özellikleri
  - *arazinin yapısı,
  - *arazi genişliği,
  - *ekim nöbeti

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- ⦿ İşletmenin sahip olduğu nüfus ve işgücü
  - * eğitim durumu,
  - * cinsiyete göre dağılımı,
  - * işgücü potansiyeli.

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- ◉ İşletme içi dengeler
  - *gübre dengesi,
  - *yem dengesi.

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- ◉ İŞletmenin sermaye yapısı ve özellikleri,
- ◉ Öz tüketim,
- ◉ Risk ve belirsizlikler.

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

B-İşletme Dışı Faktörler

- ⦿ İşletme dışı doğal ve fiziki faktörler
  - * yağış, sıcaklık, nem vb.
  - * üretim teknoloji düzeyi
  - * teknolojideki gelişmeler (biyolojik, teknik ve organizasyonel)

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- ◉ İşletme dışı ekonomik faktörler
  - *işletmenin pazara uzaklığı,
  - *taşıma ve ulaştırma olanakları,
  - *piyasadaki arz ve talep miktarları,
  - * girdi ve ürün fiyatları,

TARIM İŞLETMELERİNİN ÇALIŞMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- ◉ İşletme dışı sosyal faktörler
  - *örf ve adetler,
  - *nüfus ve eğitim düzeyi,
  - *gelir düzeyi ve dağılımı,
  - *hukuki durum.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE PLANLAMA KAVRAMI

Plan, gelecekteki faaliyetleri beklenen sonuçları ile birlikte gösteren önceden hazırlanmış bir çalışma programıdır.

İşletme planlaması ise yeni kurulan bir işletmenin tam organizasyon veya mevcut bir işletmenin reorganizasyon planıdır.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE PLANLAMA KAVRAMI

Tarım işletmelerinin planlanmalarındaki amaç, işletmelerde mevcut şartlarda en yüksek geliri elde edebilmek için; hangi ürünlerin yetiştirileceğini, bunlardan hangi seviyede üretimde bulunulacağını ve üretimde hangi yöntemlerin kullanılacağını belirlemektir.

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE PLANLAMA KAVRAMI

İşletme planlarını aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür.

1- Uygulama alanına göre;

- ◉ Tedarik planlaması
- ◉ Üretim planlaması
- ◉ Yatırım planlaması,
- ◉ Finans planlaması
- ◉ Pazar planlaması

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE PLANLAMA KAVRAMI

2- Süreye göre;

- ⦿ Kısa vadeli plan,
- ⦿ Uzun vadeli plan

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE PLANLAMA KAVRAMI

3- Kapsamına göre;

- ⦿ Tam plan,
- ⦿ Kısmi plan

TARIMSAL İŞLETMECİLİKTE PLANLAMA KAVRAMI

- 4- Varılmak istenilen hedefe göre;
- ◉ Optimal ve suboptimal plan,
  - ◉ Minimum masrafı belirlemeyi hedef alan plan.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

İşletmecinin en önemli hedefi elindeki kaynaklardan en iyi şekilde yararlanarak karını maksimize etmektir. Bunu gerçekleştirebilmek için, işletmecinin üretim faaliyetleri ile ilgili olarak vereceği kararlarda ekonomik prensiplere uyması zorunludur.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

Tarım işletmelerinin planlanmasında gözönünde bulundurulması gereken prensipler;

1. Marjinal Kıymet prensibi,
2. Faydadan Kayıp Prensibi,
3. Ortalama masraflar Prensibi

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

1-Marjinal Kıymet Prensibi

Bu prensip, çok küçük değişikliklerin etkisinin ekonomik olup olmadığını araştırmaktadır. Bu değişiklikler kullanılan üretim vasıtalarının miktarında olabileceği gibi üretim kollarında da olabilir.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

MKP'ne göre işletme optimumunda denge;

- ⦿ Faktör-ürün(optimal girdi entansitesi),
- ⦿ Faktör-faktör(optimal masraf bileşimi),
- ⦿ Ürün-ürün(optimal üretim yönü) ilişkilerine bağlı olarak fiyatın da etkisiyle oluşmaktadır.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

Faktör-Ürün ilişkisi(optimal girdi entansitesi)

Optimal girdi entansitesi ile bir ürünün üretiminde kullanılacak girdilerin en ekonomik miktarı belirlenmeye çalışılmaktadır. Burada temel prensip, marjinal masraf marjinal gelir eşitliğinin esas alınmasıdır.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

Faktör-faktör ilişkisi *(optimal masraf bileşimi)*

Optimal masraf bileşiminde belirli bir verimi elde edebilmek için, üretim faktörlerinin en ucuz kombinasyonu belirlenmeye çalışılır.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

Ürün-Ürün ilişkisi(optimal üretim yönü)

Optimal üretim yönü ile belirli bir masrafa karşılık en yüksek geliri verecek ürün bileşimi aranmaktadır.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

2- Faydadan Kayıp Prensibi

Sınırlı olarak mevcut bir üretim faktörünü, farklı seviyelerde gelir getiren iki üretim faaliyeti birlikte talep ediyorsa, bunlardan biri diğeri aleyhine genişleyecek, diğeri ise daralacaktır.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

Bir üretim faaliyetinin diğeri lehine daralması sonucu ortaya çıkan kayıp, genişleyen üretim faaliyetince yüklenilmesi gereken bir masraf karakterindedir ki, bu masraf genişleyen üretim faaliyetinin kıt üretim faktöründen dolayı faydadan kaybı olarak ifade edilmektedir.

İŞLETME PLANLAMASI PRENSİPLERİ

3-Ortalama Masraf Prensibi

Üretim birimi başına düşen masrafa ortalama masraf denilmektedir. Bu prensip kapsamında

- ◉ Ortalama toplam masraf,
- ◉ Ortalama sabit masraf,
- ◉ Ortalama değişen masraf ,
- ◉ Marjinal masraf kavramları incelenmektedir.

TARIM İŞLETMELERİNİN PLANLAMASI

İŞletmeci amaçlarını gerçekleştirmek için sahip olduğu sınırlı kaynakları alternatifler arasında dağıtmak durumundadır. Bu da en rasyonel Şekilde ancak planlama ile sağlanabilir.

TARIM İŞLETMELERİNİN PLANLAMASI

Günümüzde, tarımsal üretim bilgi ve tekniklerindeki gelişmeler, bunun doğurduğu bir sonuç olarak, üretim maliyetlerinin artması, üreticilerin daha fazla sermaye ihtiyacı, tarımsal ürün piyasalarındaki yarışmanın artması, ürün kalite ve pazarlama hizmetlerinin yükseltilmesi gereği gibi nedenler planlama gerekliliğini ortaya çıkaran nedenler arasındadır.

TARIM İŞLETMELERİNİN PLANLAMASI

Planlamanın yapılabilmesi için bazı bilgi ve verilere ihtiyaç vardır. Bu bilgilerin doğru ve güvenilir olması planlamanın başarısı için ön koŐuldur.

TARIM İŞLETMELERİNİN PLANLAMASI

Genel olarak planlama ile ilgili verileri iki grupta incelemek mümkündür.

- ◉ Kalitatif(nitel) veriler,
- ◉ Kantitatif (nicel) veriler

TARIM İŞLETMELERİNİN PLANLAMASI

İşletme planlaması ile ilgili veri ve bilgiler;

- ⦿ işletmeye ait üretim olanaklarını ortaya koyan kaynaklar, bunların özellikleri, sınırlılıklar ,
- ⦿ üretim faaliyetlerine ait masraf ve gelir verileri ile faaliyet kollarına ilişkin teknik katsayılar olmak üzere iki grupta incelenebilir.

TARIM İŞLETMELERİNİN PLANLAMASI

İşletme faaliyetlerini sınırlayan kapasiteler;

- ◉ Arazi,
- ◉ İşgücü,
- ◉ Sermaye vb.

TARIM İŞLETMELERİNİN PLANLAMASI

Faaliyet kollarına ilişkin veri ve teknik katsayılar;

- Brüt kar,
- Kapasitelerden faaliyet kollarının taleplerini ortaya koyan teknik katsayılardan oluşmaktadır.

TARIM İŞLETMELERİNİN PLANLAMASI

Planlama Yöntemleri

Tarımsal işletmelerin planlanmasında kullanılan yöntemler:

- ⦿ Bütçe Tahmin yöntemi
  - a-** Kısmi bütçe yöntemi,
  - b-** Tam bütçe yöntemi
- ⦿ Program Planlaması Yöntemi
- ⦿ Doğrusal Programlama Yöntemi

** Bu bölümdeki tüm konulara ilişkin sayısal örnekler derste verilecek ve öğrencilerle birlikte çözülecektir.

KAYNAKÇA

1-Erkuş,A.,Demirci,R.,1996. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama,Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:1435,Ankara.

2-Rehber,E.,Tipi,T.,2005.Tarımsal İşletmecilik ve Planlama,Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi,Bursa.

3-Oğuz,C., Bayramoğlu, Z., 2014.Tarım Ekonomisi, Atlas Akademi Yayınları,Konya.

* Ders materyalinin hazırlanmasında yukarıdaki kaynaklardan birebir yararlanılmıştır.

**Konuların detayları yukarıdaki kaynaklarda yer almaktadır.